

שאלות ולקחים מהפיגוע בתיירים הישראלים בבורגס

ד"ר בועז גנור

פורסם לראשונה באנגלית ב*ג'רוזלם פוסט*.

פיגוע הטרור נגד אוטובוס התיירים הישראלים בבורגס מציב מספר שאלות ומחייב שידוד המערכת האבטחתית. חקירת הפיגוע בבורגס בעיצומה ומהפרטים שפורסמו עד כה עולה, כי את הפיגוע ביצע ככל הנראה מחבל בעל חזות מערבית ואזרחות זרה, דבר התואם לדפוס הפעולה של החזבאללה בעבר.

אופן הפעולה של המחבל מותיר מספר שאלות פתוחות - התנהגותו של המחבל כפי שנראתה בסרטון מצלמת האבטחה מצביעה על כך שהוא התנהל כמחבל מתאבד. אולם מחבל מתאבד לא נושא תעודות מזהות, ולא חובש פאה, המיועדת להסתיר את זהותו כשיחמוק מזירת הפיגוע.

ניתן ליישב סתירות אלו אם מניחים כי מדובר במחבל שנשא בכליו פצצה אולם לא ידע כי הוא אמור להתאבד במהלך הפיגוע, או שאדם אחר הפעיל את הפצצה מרחוק לפני שהמחבל הספיק להתרחק מהמקום. גרסה זו מתחזקת לאור המידע כי טרם הפיגוע, המחבל ערך סיור במוניית בסביבת שדה התעופה. סיור שכזה בשלב כה מאוחר משמש בדרך-כלל לתכנון מסלול בריחה לאחר התרחשות הפיגוע, ולא תואם לפעילות של מחבל מתאבד שמגיע לזירה כשהוא מצויד בכל המידע והאמצעים הדרושים לפיגוע על בסיס מודיעין מוקדם ואימונים.

גם סוגיית המטען עצמו מעלה שאלות בלתי פתורות. סרטון האבטחה ממחיש כי המחבל נשא מטען גדול במיוחד, בולט עד כדי העלאת חשד. אולם, מהדיווחים שפורסמו נודע כי נשא מטען של שלוש ק"ג חומר נפץ בלבד, מטען שיכול בקלות להיות מוסלק בתיק צד קטן.

שאלות אחרונות שיש לתת עליהן מענה הינן - האם ניתן היה למנוע את הפיגוע? ומה ניתן ללמוד ממנו לגבי סיכול פיגועים עתידיים? סיכול פיגוע טרור מסוג זה מתבסס על שני אמצעים מרכזיים - מודיעין ואבטחה. על פניו, גורמי הביטחון הישראליים (והמקומיים) לא ידעו על תכניות הפיגוע בבולגריה. עובדה זו לכשעצמה אינה מצביעה על מחדל מודיעיני, במיוחד לאור העובדה שגורמי הביטחון הישראליים הצליחו לסכל פיגועים של חזבאללה ואיראן.

המדיניות הישראלית המוצהרת קובעת כי האחריות לשלומם של תיירים ישראלים מוטלת על כתפי המדינה המארחת. עמדה זו, מוצדקת ככל שתהיה, מאוד נוחה לגורמי הביטחון ומקבלי החלטות הישראליים. אולם האם היא עולה בקנה אחד עם הצהרתו של בנימין נתניהו בישיבת הממשלה השבוע, לפיה "מדינת ישראל ערבה לאזרחיה באשר הם ובאשר יהיו". האם ערבות זו של המדינה לאזרחיה לא צריכה לבוא לידי ביטוי גם בתחום האבטחה של תיירים ישראלים בחו"ל?

ברור כי מדינת ישראל לא יכולה ולא צריכה לספק אבטחה אפילו למקצת התיירים הישראליים בחו"ל. המענה לתייר הישראלי ניתן בפרסום אזהרות מסע והנחיות התנהגות כלליות וספציפיות המפורסמות על-ידי המטה ללוט"ר ומשרד החוץ. אולם הפיגוע בבורגס מחייב חשיבה מחדשת לגבי מחויבותם של גורמי הביטחון הישראליים בתחום אבטחת התיירות בחו"ל. ישנם מספר אתרים הידועים כאתרי תיירות ישראלית המונית, המהווים מקור משיכה לגורמים עוינים. ההתייחסות האבטחתית הנדרשת באתרים אלה שונה ממקומות אחרים. גם כאן ישראל אינה יכולה ואינה צריכה לספק אבטחה לתיירים הישראליים, אולם היא מחויבת לערוך סקר סיכונים והערכות איומים, שיצביע על פערי אבטחה חמורים, ולדרוש מגורמי הביטחון המקומיים ו/או מחברות התיירות והשכר לספק סידורי ביטחון מינימליים. לחילופין, על מערכת הביטחון להודיע לציבור כי מומלץ להימנע מלעשות שימוש בשירותיה של חברה זו או אחרת מסיבות ביטחוניות. זהו הלקח האבטחתי העיקרי הנדרש מהפיגוע בבורגס. הוא אינו מצריך עלויות כספיות משמעותיות והוא אינו בא להחליף את המחויבות של המדינה המארחת לשלומם של תיירים בשטחה.